01/08/2024

Αύγουστος ο μήνας της Παναγίας – Του Πρωτοπρεσβύτερου Βασίλειου Ι. Καλλιακμάνη

/ Γνώμες

Ο ελληνικός λαός παρά τις πολλές του αδυναμίες ευλαβείται ι-διαί-τε-ρα την Πα-ναγία. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται τόσο από το πλήθος Ιε-ρών Προσκυνημάτων, Ιερών Ναών και Μοναστηριών που έ-χουν κτι-σθεί προς τιμήν της και κοσμούν τη νησιωτική και ηπειρωτική Ελ-λάδα, ό-σο και από τις σωζόμενες θαυμάσιες εικόνες της που έχουν α-γιο-γραφήσει διά-φοροι αγιογράφοι και γίνονται πόλος έλξης χι-λιά-δων χρι-στιανών.

- Γράφει ο Πρωτοπρεσβύτερος Βασίλειος Ι. Καλλιακμάνης, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Για τους περισσότερους ανθρώπους, ο Αύγουστος θεωρείται μήνας ξε--κούρασης, διακοπών και θερι-νής ρα-στώ-νης. Όμως, για τους χριστια-νούς εί-ναι και μήνας νηστείας, Παρακλήσεων στην Υπεραγία Θεοτόκο, μήνας των μεγάλων εορτών της Με-τα-μορφώσεως του Σωτήρος, της Κοιμήσεως της Παναγίας και του Τιμίου Προ-δρόμου. Κι όταν η ανάπαυση του σώ-μα-τος συν-δυά-ζεται με πνευματική αναζήτηση και ανάλογη θεώ-ρηση του κάλλους της κτί-σεως, α-πο-τε-λεί πραγματική ευλογία για τον ταλαιπωρημένο σύγχρονο άν-θρωπο. Τότε μπορεί κάλλιστα, οι δι-α-κοπές να γί-νουν αφορμή για συγκινήσεις μοναδικές, ευκαιρίες ψη--λά-φη-σης της χριστιανικής μας πολιτιστικής παράδοσης και ακύρωσης του κακού που διαβρώνει την κοινωνία μας.

Οι πληροφορίες των ιερών Ευαγγελιστών για την Παναγία δεν είναι πολλές. Η ίδια ασκούνταν στη σιωπή και κρατούσε στην καρδιά της τις πνευματικές εμπειρίες και τα παράδοξα γεγονότα που βίωνε κοντά στον Κύριο. Τις περισσότερες από αυτές διασώζει ο ευαγγελιστής Λουκάς. Είναι ε-κεί--νος που αναφέρει, εκτός από τη θεία Γέννηση, κι άλλες στιγμές για το βίο της μητέρας του Κυ-ρίου. Γράφει χαρακτηριστικά ο ευαγ-γε-λι-στής: «και η μήτηρ αυτού διετήρει πάντα τα ρήματα ταύτα εν τη καρδία αυτής» (Λουκ. 2,51).

Στο Ευαγγέλιο του Όρθρου της εορτής του Δεκαπενταύγουστουκαι του Μικρού Παρακλητικού Κανόνα (Λουκ. 1, 39 κ.ε.) περιγράφεται η επί-σκε-ψη της Μαριάμ στην Ελι-σά-βετ, μητέρα του τιμίου Προδρόμου. ΄Οταν οι δυο γυναίκες αντάλλαξαν το συ-νη--θι-σμέ-νο ασπασμό, «εσκίρτησε το βρέ-φος εν αγαλλιάσει εν τη κοιλία αυτής». Ο Πρόδρομος από τα σπλάχνα της μητέρας του αναγνώρισε τον καρπό της κοιλίας της Παρθένου! Πλήρης Πνεύματος Αγίου η Ελισάβετ φώναξε δυνατά: «Είσαι ευλογημένη από τον Θεό περισσότερο από όλες τις γυναίκες. Ευλογημένο και το παιδί που έχεις στα σπλά-χνα σου. Χαρά σε σένα που πίστεψες, ότι θα εκπληρωθούν τα λόγια του Ευαγ-γε-λι-σμού».

Τότε η Μαριάμ είπε: «Η ψυχή μου δοξάζει τον Κύριο, και το πνεύμα μου νιώ-θει αγαλλίαση για το Θεό, το σωτήρα μου, γιατί έδειξε την ευμένειά του στην τα-πει-νή του δούλη. Από τώρα θα με καλοτυχίζουν όλες οι γενεές, γιατί ο δυνατός Θεός έκανε σε μένα θαυμαστά έργα».

Και πρά-γματι εδώ και δυο χιλιάδες χρόνια οι γε-νεές των αν-θρώ-πων μα-καρίζουν την Παρθένο Μα-ρία, την μη-τέρα του ενα-νθρω-πή-σα-ντος Λόγου και μη-τέ-ρα όλου του κόσμου. Κτίζουν προς τιμήν της περίλαμπρα μονα-στή-ρια, καθεδρικούς ναούς και ταπεινά εξωκλήσια, εκφωνούν θεσπέσιους λόγους, συνθέ-τουν ύμνους, ποιήματα και μελωδίες ιερές, αγιογραφούν εικόνες και αναδεικνύουν μεγάλα προ-σκυ-νήματα.

Ο Λουκάς ο ιατρός, και σύμ-φωνα με την εκκλησιαστική παράδοση αγιογράφος, «ι-στό-ρησε», περιέγρα-ψε το πρόσωπο της Παναγίας και σε αυτόν απο-δί-δο-νται ορι-σμέ-νες θαυ-μα-τουρ-γές ει-κό-νες. Και συχνά πολλοί επισκέπτες ιερών προσκυνημάτων αναρωτιούνται, πώς είναι δυνατόν να φιλο-τέχνησε μια συγκεκριμένη θαυματουργή εικόνα ο Απόστολος Λουκάς, αφού είναι πασιφανές ότι αυτή ανήκει σε μεταγενέστερους αιώνες. Μπορεί να είναι της περιόδου της εικονομα-χίας, του 12ου ή του 14ου αιώνα ή και άλλης εποχής; Το ερώτημα βρίσκει την απάντησή του, εάν σκεφτούμε ότι η ορθόδοξη αγιογραφία αναπαριστά πρόσωπα και γεγο-νό-τα που περιγράφονται στην Αγία Γραφή και στην αγιολογική παράδοση της Εκκλησίας. Και οι αναπαραστάσεις αυτές είναι ένα είδος ιστορίας δια χρωμάτων. Μετατρέπεται ο λόγος σε εικόνα. Γι’ αυτό παρα-τη-ρώντας προ-σεκτικά αγιογραφημένους παλαιούς ναούς βλέπουμε τον αγιογράφο, που συνήθως μένει άγνωστος, να γράφει: «Ο ιερός ούτος ναός ιστορήθη εν έτει...». Οπότε, όλες οι εικόνες έχουν ως πηγή έμπνευσης ιερές ιστορίες και γίνονται τα βιβλία των αγραμμάτων, όπως διδάσκει ο Όσιος Ιωάννης Δαμασκηνός. Έτσι λοιπόν και στην περίπτωση αυτή. Αφού ο Ευαγ-γελιστής Λουκάς διασώζει τις πιο πολλές πληροφορίες για την Παναγία, «ιστόρησε» με περισσότερες λεπτομέρειες το

πρόσωπό της. Οι αγιογράφοι σε κάθε εποχή λαμβά-νο-ντας υπόψη τις πληροφορίες αυτές, ιστορούν, δηλα-δή αγιογραφούν τις εικόνες της. Με αυτή την έννοια κάθε αγιο-γράφος, για να φιλοτεχνήσει κάποια εικόνα της Παναγίας, αντλεί την έμπνευσή του από τον ευαγ-γε-λιστή Λουκά. Γι’ αυτόν το λόγο αποδίδονται τόσες πολλές εικόνες σε αυτόν.

Κάθε τόπος της ελληνικής επικράτειας καυχιέται για τη δικιά του Πα-ναγιά. Αλλά και σε κάθε νησί του Πελάγους βρίσκεται κι ένας ναός με πρωτότυπο προ-σωνύμιο της Μητέρας του Θεού. Εξάλλου, κατά τον ποι-η-τή, «η Παναγιά τα πέλα-γα κρατούσε στην ποδιά της, η Σίκινο, την Αμοργό και τ’ άλλα τα παιδιά της». Κι όλοι έχουν ανάγκη από τη στοργή και την αγκαλιά της μάνας. Έτσι η Παναγία διαφημίζοντας τη μητρότητα, γίνεται η μεγάλη Μάνα και η Πλατυτέρα των ουρανών πού πάντα κρατά τα χέρια ανοιχτά.

Θα ήταν ανέφικτο να καταγράψει κάποιος κάθε μεγαλοπρεπή Ναό και κάθε ερημικό εξωκλήσι που έχει κτιστεί προς τιμήν της Θεοτόκου. Θα ξεχώριζα ορισμένα από τα σπουδαιότερα προσκυνήματα της Πα-ναγίας στον ελλαδικό χώρο, όπου προσέρχονται ευλαβικά πλήθη πι-στών για να ανάψουν ένα κερί στη χάρη της. Και τα προσκυνήματα αυτά συνδέ-ονται με την ιστορία του Γένους.

Στο μοναστήρι της Παναγίας Προυσιώτισσας στην Ευρυτανία έβρισκε καταφύγιο, τρόφιμα και συμπαράσταση στον αγώνα ο Γεώργιος Καραϊσκάκης. Οι δύο πύργοι με τις πολεμίστρες που σώζονται πάνω από το μοναστηριακό συγκρότημα μέχρι σήμερα καθώς και τα αφιερώματα του οπλαρχηγού στη Μονή επιβεβαιώνουν του λόγου το αληθές.

Η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας Σουμελά στο Βέρμιο κοντά στη Βέροια δεν αφορά μόνο τους Ποντίους και την μακραίωνη ιστορία τους. «Όταν λέμε Παναγία Σουμελά εννοούμεν όλη την ιστορία του χριστιανικού Ελληνισμού της Περιφέρειας», γράφει ο Φίλων Ξενίδης στην Ποντιακή Εστία το 1950. Και συνεχίζει, εννοούμε «Τας δόξας και χαράς του. Τα δημιουργήματά του, τας θρησκευτικάς εξάρσεις του, τας εθνικάς επιτεύξεις, τα τραγούδια του, τους θρύλους του, το πνεύμα, την ψυχή και την καρδιά του».

Η Μεγαλόχαρη της Τήνου θυμίζει τη βύθιση της Έλλης, την εθνική προσβο-λή και τη δυναμική αντίδραση των ελλήνων με το έπος του 1940. Οι αγωνιστές του 1940 αισθά-νο-νταν την παρουσία και την προστα-σία της Παναγίας ακόμη και στο μέτωπο. Διότι προφανώς πο-λε-μού-σαν από φιλότιμο, αφού ανα-γκά-σθη-καν να υπερασπισθούν την ελευ-θερία και το δίκαιο. Απαντώντας σε κάποιους που ρώτησαν τον Γέροντα Παΐσιο, για-τί η Παναγία δεν έκανε θαύμα στην Τήνο την ημέρα της μνήμης της, όταν οι Ιταλοί ανατίναξαν την "΄Ελλη", είπε ότι Εκείνη, «έκανε μεγα-λύ-τερο θαύμα. Το τίναγμα της "΄Ελ-λης" προ-κά-λε-σε την αγα-νάκτηση των Ελλήνων. Κατάλαβαν οι ΄Ελ-λη-νες ότι οι Ιταλοί δεν σέβονται τίποτε και αγανάκτησαν, οπότε μετά τους έ-διωξαν φω-νά-ζο-ντας "αέρα". Αλλιώς θα έλεγαν: " Και αυτοί θρησκεύουν· είναι φίλοι μας". Δεν θα κα-ταλά-βαι-ναν την ασέβεια των Ιταλών».

Επιπλέον, υπάρχει κι ένας ξεχωριστός τό-πος, ο οποίος είναι ε-ξο-λο--κλή-ρου αφιερωμένος στην Κυρία Θεοτόκο. Κι αυτός είναι το «Περι-βόλι της Πα----ναγίας», το ΄Αγιον ΄Ορος, από όπου έ-φθα--σε παλαιότερα στη Θεσ-σα-λονίκη η «εφέστιος» θαυματουργή εικόνα του «'Αξι-ον Εστιν». Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα κειμήλια της Αγιορεί-τι-κης Πο-λι-τείας που ο λαός της Θεσσαλονίκης υποδέχθηκε με δέος και σε-βα-σμό πριν λίγα χρόνια. Υπολογίζονταν, ότι καθημερινά έφθαναν στην Εκκλησία του Με-γα-λομάρτυρος Δη-μη-τρίου, για να προσκυνήσουν τα ιερά

λείψανα του αγίου και την εικόνα του «΄Αξιον Εστίν» 10 με 12 χιλιάδες προσκυνητές.

Σε κάθε ευκαιρία άν--θρωποι κάθε ηλι-κίας, άνδρες, γυναίκες, νέοι, ηλικιωμένοι και παι-διά α-πό όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό προστρέ-χουν ευλαβικά και αποθέτουν τους καημούς και τις εν-δό-μυχες προσευχές τους στην Μη-τέρα του Κυρίου και ελπίδα των χρι-στια-νών.

Κι αυτή η σχέση του γένους με την Πα-ναγία έχει βαθιές ρίζες, που ανάγονται στους πρωτοχριστιανικούς χρό-νους και κορυφώνονται στο Βυζάντιο. Ενδεικτικά δείγματα της στενής και διαχρονικής αυτής σχέσης αποτελούν ο Ακάθιστος ΄Υμνος και οι Πα-ρα-κλητικοί Κανόνες, που είναι από τα πιο δημοφιλή κείμενα της Εκκλησίας μας. Αλλά και κάθε Μονα-στήρι του Αγίου Όρους έχει μία ή περισσότερες θαυματουργές εικόνες της Παναγίας.

Παράλληλα, εκτός από τα θεσπέσια μοναστικά κέντρα που έκτισε η ευλάβεια των μοναχών, τις θαυματουργές εικόνες που αγιογράφησαν δεξιοτέχνες αγιογράφοι, τους υπέροχους ύμνους που συνέθεσαν μεγάλοι μελωδοί της Εκκλησίας, και νεοέλ-λη-νες κοσμικοί ποιητές έχουν α-ναφερ-θεί στο άγιο όνομά της.

Ο Οδυσσέας Ελύτης συνέταξε «Το ΄Α-ξιον εστι», το οποίο όπως έχει γραφεί, είναι «προσανατολισμένο θε-μα---τι-κά και ρυθμικά στην εκκλησια-στι-κή μας υμνογραφία και ειδικό-τε-ρα σ΄ ε-κείνη που έχει την προσευ-χη-τική αναφορά της στο πρό-σωπο της Πα--ναγίας». Παρά τις ενστάσεις για την επιφανειακή σχέση του Ελύτη με τη χριστιανική γραμματεία είναι χαρακτηριστικοί οι παρα-κάτω ικετευ-τι-κοί στί-χοι του:

«΄Ελα Κυρά και Παναγιά

με τ΄ αναμμένα σου κεριά

Δώσε το φως το δυνατό

Στον ΄Ηλιο και στο Θάνατο».

Επίσης, ο Κώστας Βάρναλης σε ένα ποίημά του, που τραγούδησε ο Νίκος Ξυλούρης, και επιγράφεται «Οι πόνοι της Παναγίας», την παρου-σιά-ζει να μιλά στον Μονογενή της, όπου μεταξύ άλλων του λέει:

«Θεριά οι ανθρώποι, δεν μπορούν το φως να το σηκώσουν.

Δεν είναι αλήθεια πιο χρυσή σαν την αλήθεια της σιωπής.

Χίλιες φορές να γεννηθείς, τόσες να σε σταυρώσουν».

Σε κάθε ε-πο-χή η Παναγία γίνεται καθρέπτης των μοναχών και στήριγμα των κληρικών. Παραμυθεί τους απελπισμένους, συντρο-φεύει τους μο-να--χι-κούς, εν-θαρ-ρύνει όσους «πεινούν και διψούν» για τη δι-καιο-σύνη, α-ντα--πο-κρί-νε-ται μυστικά στα αιτήματα των μανάδων και εμπνέει με το παράδειγμα του βίου της όσους με άδολη καρδιά εύχονται «η Πα-να-γιά μαζί μας».

Πηγή: pemptousia.gr